

Een pittig hapje; een kijkje in de keuken van de Gladde slang (*Coronella austriaca*)

Jelmer Groen

Van de drie slangensoorten die in Nederland voorkomen, heeft de Gladde slang zonder twijfel de meest geheimzinnige leefwijze. Het opdoen van kennis over de ecologie van deze soort is dan ook een ware uitdaging. Om deze reden is het van belang dat waarnemingen die tot nieuwe inzichten kunnen leiden goed worden gedocumenteerd. In dit artikel wordt een waarneming besproken van een volwassen Gladde slang die een juveniele Adder (*Vipera berus*) verorbert.

Introductie

De Gladde slang is een eierlevendbarende slang met een totale volwassen lengte van in Nederland zelden meer dan 65 cm (Creemers & van Delft 2009). Het verspreidingsgebied strekt zich uit over een groot deel van Europa tot in de Kaukasus en noordelijk Turkije (Speybroeck *et al.* 2016). In zuidelijke delen van het verspreidingsgebied wordt de Gladde slang vooral op grotere hoogtes gevonden. In Nederland komt de soort van oudsher, met uitzondering van de kustduinen, verspreid over de zandgronden voor. De afgelopen decennia is het verspreidingsgebied echter sterk geslonken (Creemers & van Delft 2009).

In de provincie Fryslân wordt de Gladde slang op het moment van schrijven alleen nog maar in het Fochteloërveen en op de Duurswouderheide met regelmaat waargenomen. Uit enkele andere gebieden zijn zeer sporadische waarnemingen bekend die minder dan tien jaar oud zijn (bron: NDFF). Het is vanwege de geheimzinnige leefwijze zeker niet uit te sluiten dat de Gladde slang op specifieke locaties nog in lage dichtheden voorkomt zonder dat dit wordt opgemerkt en gedocumenteerd. De Gladde slang komt in Nederland vooral voor in heide- en hoogveengebieden en heeft een voorkeur voor droge, zonnige habitats. Op nationaal niveau deelt

Figuur 1. De Gladde slang heeft de Adder zojuist achter de kop gepakt en gebruikt het hele lijf om de Adder te wurgen. Fochteloërveen 7 september 2017 (foto Jelmer Groen).

Figuur 2. De Gladde slang vermindert de grip met het voorste deel van het lijf waardoor het in staat is de nek van de Adder te strekken en te verdraaien. Fochteloërveen 7 september 2017 (foto Jelmer Groen).

Figuur 3. De Adder beweegt niet meer en wordt in zijn geheel doorgeslikt. Fochteloërveen 7 september 2017 (foto Jelmer Groen).

de soort 44% van de bezette kilometerhokken met de Adder (Creemers & van Delft 2009). Tevens is er sprake van een overlap als het gaat om de habitatvoorkeur. Ook buiten Nederland overlappen de verspreidingsgebieden van de Gladde slang en de Adder elkaar en kunnen beide soorten in dezelfde habitat worden aangetroffen. Toch is in de literatuur over interacties tussen de Gladde slang en de Adder weinig informatie te vinden.

Voedsel

De Gladde slang staat te boek als hinderlaagjager, maar jaagt ook actief op bijvoorbeeld nestmuizen en nestspitsmuizen (Goddard 1984) die nog niet zelfstandig zijn en gezamenlijk op een vaste plek verblijven. Het foerageergedrag vindt grotendeels onder de vegetatie plaats, waardoor het zelden wordt opgemerkt. Hier is de Gladde slang toe in staat doordat hij prooien op basis van geur kan detecteren en zo ook verschillende typen prooien kan onderscheiden (Amo *et al.* 2004; Pernetta *et al.* 2009). Naar de prooivoorkeur en het foerageergedrag van de Gladde slang is vooral buiten Nederland relatief veel onderzoek gedaan. Zo is aan de hand van maaginhoud

en ontlasting aangetoond dat vooral hagedissen uit de familie Lacertidae, kleine knaagdieren en spitsmuizen worden gegeten (Goddard 1984; Rugiero *et al.* 1995; Reading & Jofré 2013). Het is afhankelijk van de locatie, de habitat en daardoor ook het voedselaanbod welke soorten worden gegeten. De voorkeur is tevens afhankelijk van het formaat van de slang. In Engeland is aangetoond dat jonge Gladde slangen meer hagedissen dan kleine knaagdieren eten en dat dit bij volwassen dieren andersom is (Reading & Jofré 2013). Dat Gladde slangen andere slangen en zelfs Adders eten is bekend, maar is eerder uitzondering dan regel (Rugiero *et al.* 1995; Luiselli *et al.* 1996; Reading & Jofré 2013). Over het exacte predatieproces is dan ook weinig bekend. Hoe verorbert een Gladde slang een Adder?

Waarneming

Op het Fochteloërveen wordt al enkele jaren populatieonderzoek gedaan naar zowel de Gladde slang als de Adder. Deze onderzoeken worden uitgevoerd vanuit de Werkgroep Adderonderzoek Nederland (WAN), onderdeel van RAVON. Tevens is er sprake van een samenwerking met de Universiteit

van Amsterdam. In het kader van deze onderzoeken werd op 7 september 2017 gericht naar beide soorten gezocht. Hierbij werd een volwassen Gladde slang aangetroffen die zojuist een juveniele Adder van hoogstens een paar weken oud achter de kop had vastgegrepen en deze trachtte te wurgen. De adder was op dit moment nog volop in leven. Al snel verminderde de Gladde slang de grip met het voorste deel van het lijf. Dit stelde het dier in staat om de nek van de Adder te strekken en te verdraaien. Na enkele minuten bewoog alleen de staart van de Adder nog. Pas toen deze bewegingen stopten werd de Adder doorgeslikt. Het totale proces duurde meer dan een uur, wat vooral leek te worden veroorzaakt door het feit dat het lang duurde tot de staart van de Adder stopte met bewegen. Het is niet bekend of het predatieproces zoals dat hierboven beschreven is, typisch is voor deze situatie. Tijdens een vergelijkbare waarneming werd de Adder zonder een enkele vorm van wurging en in een veel korter tijdsbestek doorgeslikt. De Gladde slang werd hierbij gebeten in de onderlip (persoonlijke mededeling Peter Keijsers). Hopelijk bieden toekomstige waarnemingen meer inzicht in dit specifieke aspect van de ecologie van de Gladde slang.

Literatuur

- Amo, L., P. López & J. Martín, 2004.** Chemosensory Recognition of Its Lizard Prey by the Ambush Smooth Snake, *Coronella austriaca*. *Journal of Herpetology* 38: 451-454.
- Creemers, R.C.M. & J.J.C.W. van Delft (RAVON) (Redactie), 2009.** Adder, *Vipera berus*. In: Nederlandse Fauna 9. De amfibieën en reptielen van Nederland, pag. 313-323. Leiden, Nationaal Natuurhistorisch Museum Naturalis, European Invertebrate Survey.
- Goddard, P., 1984.** Morphology, growth, food habits and population characteristics of the Smooth snake *Coronella austriaca* in southern Britain. *Journal of Zoology* 204: 241-257.
- Luiselli, L., M. Capula & R. Shine, 1996.** Reproductive output, costs of reproduction and ecology of the Smooth snake, *Coronella austriaca*, in the eastern Italian Alps. *Oecologia* 106: 100-110.
- Pernetta, A.P., C.J. Reading & J.A. Allen, 2009.** Chemoreception and kin discrimination by neonate Smooth snakes, *Coronella austriaca*. *Animal Behaviour* 77: 363-368.
- Reading, C. & G. Jofré, 2013.** Diet composition changes correlated with body size in the Smooth snake, *Coronella austriaca*, inhabiting lowland heath in southern England. *Amphibia-Reptilia* 34: 463-470.
- Rugiero, L., M. Capula, E. Filippi & L. Luiselli, 1995.** Food habits of Mediterranean populations of the Smooth snake (*Coronella austriaca*). *Herpetological Journal* 5: 316-318.
- Speybroeck, J., W. Beukema, B. Bok & J. van der Voort, 2016.** Field Guide to the Amphibians & Reptiles of Britain and Europe. London, United Kingdom, Bloomsbury Publishing Plc.

*Jelmer Groen
Bernhardus Bumastraat 37
8933EJ Leeuwarden
jelmer_groen@hotmail.com*